

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет іноземної філології
Кафедра англійської мови

ДИПЛОМНА РОБОТА

з англійської мови

Тема: **«ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ РЕАЛІЙ
АВТОРСЬКОГО СВІТУ ТВОРІВ ЖАНРУ ФЕНТЕЗИ
(НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ДЖ. ТОЛКІНА «ДІТИ ГУРІНА»)»**

Виконав:
студент 2 курсу групи
Ang1M19, спеціальності 014 Середня
освіта (Мова і література (англійська) за
освітньо-професійною програмою
Середня освіта (Англійська мова і
зарубіжна література), додаткова
спеціальність Середня освіта
(Мова і література (німецька))
Гаврилюк Юрій Ігорович

Керівник: **Барбанюк О. О.**,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської мови

Рецензент: **Трофименко А. О.**,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов

Кам'янець-Подільський – 2020 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1	
ФЕНТЕЗІ ЯК ОБ’ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	7
1.1. Світоустрій творів жанру фентезі та його особливості.....	7
1.2. Фентезі Дж. Р. Р. Толкіна	14
1.2.1 «Діти Гуріна» як реконструкція незавершеного творіння Дж. Толкіна	18
Висновок до розділу	22
РОЗДІЛ 2	
РЕАЛІЇ ХУДОЖНЬОГО СВІТУ ФЕНТЕЗІ ЯК	
ЖАНРОУТВОРЮВАЛЬНІ ЕЛЕМЕНТИ	24
2.1. Реалія як одиниця специфічного культурного коду.....	24
2.1.1 Реалія в системі безеквівалентної лексики	26
2.2. Особливості підходів до визначення поняття «реалія»	29
2.3. Типові прийоми трансляції реалій в творах жанру фентезі	37
Висновок до розділу	44
РОЗДІЛ 3	
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ РЕАЛІЙ АВТОРСЬКОГО СВІТУ	
ДЖ. ТОЛКІНА «ДІТИ ГУРІНА»	47
3.1 Фентезійні реалії авторського світу «Діти Гуріна».....	47
3.2 Трансформаційні зміни в перекладі роману Дж. Толкіна «Діти Гуріна»	56
Висновок до розділу	60
ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	65
ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	72

ВСТУП

Література жанру фентезі була і залишається вкрай затребуваним жанром: в світі фентезі завжди можна побачити щось незвичайне і чарівне; щось, чого так не вистачає в реальному світі.

Проблема дослідження власне жанру фентезі, а також його перекладу вже вже неодноразово потрапляли у фокус наукових інтересів відомих дослідників як літературознавства, мовознавства, так і перекладознавчої науки. Відмінні риси жанру фентезі знайшли свій відбиток у працях В. Л. Гопман (2004), М. Ф. Мисник (2006), В. М. Беренкової (2009), І. В. Лебедева (2015), А. Г. Службіной (2016) та ін.

Особливий інтерес науковців викликає проблема перекладу реалій в художніх творах, власне в творах жанру фентезі: перекладачеві необхідно не тільки донести сенс слова чи фрази до читача, а максимально зберегти інтенції та задум автора, не постворюючи контекст. Тому при передачі особливостей створеного світу в жанрі фентезі перед перекладачами виникає ряд специфічних завдань: часто автор створює абсолютно новий світ, новий побут і навіть нову мову, для передачі яких еквівалентів немає ні в одній мові перекладу.

Авторський світ фентезі пронизаний реаліями, які роблять його неповторним та унікальним. Питання вивчення реалій і пошуку способів їх адекватного перекладу є однією з найскладніших проблем в теорії та практиці перекладу. До питання дослідження реалій як показників національного колориту звертались багато дослідників, як-от: С. Влахов, С. П. Флорін (1980), Л. К. Латишев (1981), В. Н. Шевчук, Г. Д. Томахін (1988), Н. І. Паморозьська (1990), М. Ледерер (1998) та ні. З перекладознавчої точки зору вивченню реалій були присвячені праці С. Влахова і С. Флоріна, Л. С. Бархударова (1975), В. Виноградова (2001), В. Гака та Б. Григорьєвої (2003).

Саме переклад цих особливих одиниць на позначення різноманітних унікальних аспектів життя є актуальним та викликає труднощі, адже при виборі прийому передачі реалії враховуються окремі особливості конкретної мови, значимість реалії в оригінальному тексті, характер тексту, а також рівень обізнаності читача в тематиці тексту.

Мета дослідження – з'ясувати особливості перекладу лексичних одиниць авторського світу творів жанру фентезі.

Матеріалом дослідження слугував англomовний роман видатного письменника минулого століття, батька фентезі, Дж. Толкіна «Children of Hurin» та його українськомовного перекладу, виконаний Катериною Оніщук. Обраний матеріал є реконструкцією незавершеного роману письменника, здійсненою його сином Крістофером і рідко потрапляє у фокус наукового інтересу як літературознавців, так і мовознавців, що і зумовлює наукову новизну дослідження.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- з'ясувати поняття авторського світу художніх творів, зокрема творів жанру фентезі, та його особливостей; топонімікон
- дослідити шляхи утворення авторської культурно-маркованої лексики у романі жанру фентезі, власне у романі Дж. Толкіна «Діти Гуріна»;
- класифікувати авторську лексику за предметом денотату;
- проаналізувати та систематизувати перекладацькі трансформації, що застосовувались у процесі перекладу; аналіз перекладацьких трансформацій
- здійснити якісні та кількісні підрахунки.

Об'єктом дослідження є авторський світ творів жанру фентезі як специфічний конструкт зі своїми правилами та акцентами.

Предметом дослідження є особливості відтворення авторських реалій, що формують специфічний фентезійний світ, українською мовою.

Для вирішення поставлених завдань було застосовано такі методи лінгвістичного аналізу: на етапі опрацювання теоретичного матеріалу використовувались такі загальнонаукові методи, як аналіз, синтез, порівняння, на етапі опрацювання фактичного матеріалу застосовувались метод суцільної вибірки, компонентний аналіз та описовий та кількісний методи.

Практична цінність роботи полягає в тому, що її теоретичні положення та емпіричні результати можуть застосовуватись у викладанні курсів з практики перекладу, лексикології, інтерпретації тексту, практики викладання англійської мови.

Наукове дослідження було **апробоване** на студентських наукових конференціях: VIII Міжнародній студентській Інтернет-конференції «Англійська мова у міждисциплінарному контексті безперервної освіти», 1 – 7 квітня 2020 р.

Основні результати дослідження відображено у публікації:

Гаврилюк Ю. І. Статус реалії в системі безеквівалентної лексики. *Матеріали VIII Міжнародної студентської Інтернет-конференції «Мова у міждисциплінарному контексті безперервної освіти»*. Кам'янець-Подільський: 1 – 7 квітня 2020, С. 122 – 126.

Обсяг і структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та джерел ілюстративного матеріалу. Загальний обсяг роботи складає 72 сторінки.

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження, визначено його мету й завдання, об'єкт і предмет, методи аналізу матеріалу, розкрито практичну цінність роботи, наведено дані про апробацію роботи та публікації за темою дипломної роботи.

У **першому** розділі йдеться про жанр фентезі як об'єкт лінгвістичних та літературознавчих розвідок, його типові риси, особливості та характеристики загалом, а також про роман Дж. Толкіна «Діти Гуріна» зокрема як один із яскравих прикладів творів даного жанру.

У **другому** розділі йдеться про реалії, як одиницю специфічного культурного коду, які, в залежності від підходів до їх розуміння, піддаються різноманітним класифікаціям. У розділі також вказуються типові прийоми трансляції реалій у творах жанру фентезі.

У **третьому** розділі здійснено аналіз лексичних одиниць-реалій на позначення різноманітних аспектів авторського фентезійного світу Дж. Толкіна та їх адекватного перекладу українською мовою.

У загальних висновках наведені основні підсумки дипломної роботи та окреслено перспективні напрями подальших наукових розробок.

Список використаних джерел складає 72 позиції.

ВИСНОВКИ

У літературі жанру фентезі можна виділити чотири типи явищ, що викликають найбільшу скруту при перекладі: імена, топоніми, світоустрій і реалії. Імена персонажів в художніх творах є найбільш експресивним і інформативним засобом, що визначає значний обсяг імпліцитної інформації. Вибір конкретного імені літературного героя значущий для автора, і суб'єктивний фактор тут дуже великий. Літературне ім'я - це «багатовимірний соціально-мовний знак, який уможлиблює поліфонічне звучання твору і дозволяє письменникам вирішувати різні художні завдання» Тому адекватна передача власних назв у перекладі необхідна для більш повного розкриття смислів, закладених в авторському тексті.

Проте, слід відмітити, що іноді переклад антропонімів є найлегшою частиною, оскільки можна просто скоримтатися методом транскодування, та можливостями абетки мови перекладу.

При з'ясуванні особливостей перекладу лексичних одиниць авторського світу творів жанру фентезі було встановлено найбільш вдалі методи трасляцій. В романі «Діти Гуріна», до прикладу, основними шляхами перекладу є транскодування, та калькування.

Щодо наявних поглядів на визначення поняття «реалія» слід зазначити, що зміст прийнятого в теорії і практиці перекладу поняття «реалія» включа ономастичну лексику, прислів'я, приказки, фразеологізми і прецедентні феномени. В результаті дана група лексики стає різноманітною, а її розподіл неефективним, що проявляється у великій кількості різноманітних підходів до її тлумачення.

Розглянувши схожість і різницю між реаліями і термінами, було виведено дефініцію поняття «реалія». Найдоцільнішим можна вважати дефініцію, що слова і словосполучення народної мови, які відображають найменування предметів, понять, явищ, характерних для географічного

середовища, культури, матеріального побуту або суспільно-історичних особливостей народу, нації, країни, племені, і які, таким чином, постають носіями національного, місцевого або історичного колориту; точних відповідностей на інших мовах такі слова не мають, а отже, не можуть бути перекладені «на загальних основах», тому що вимагають особливого підходу».

Скласифікувавши авторські реалії за предметом денотату було з'ясовано, що у романі було встановлено, що переважна частина реалій, використаних у романі це антропоніми, та географічні реалії – 43.2%, та 31.2% відповідно. Важливе місце хоча посідають також і етнічні – 14% і соціально-політичні реалії – 11.6%.

Проаналізувавши та систематизувавши перекладацькі трансформації, що застосовувались у процесі перекладу роману версії Катерини Оніщук було виявлено сукупність перекладацьких трансформацій, використаних при трансляції. Беручи до уваги, скільки у романі антропонімів не дивно, що найбільш вживаний спосіб то транскодування – 81%. Лише малу частину імен було подано методом калькування + транскодування – 7%. Зроблено це було там, де імена, та прізвища відображали характерну якісь, та ознаку, зрозумілу здебільшого лише читачу оригіналу. Калькування ж використовується у 12 %. Переважно метод калькування використовувався для позначення певних явищ, та ознак. Зовсім незначним виявився метод пояснення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексеева М. Л. О влиянии вида реалий на выбор переводческих приемов. *Известия РГПУ им. А.И. Герцена*. 2009. № 89. С. 184–191.
2. Беренкова В. М. Жанр фэнтези как объект лингвистического исследования. *Вестник Адыгейского государственного университета*. Сер. 2: Филология и искусствоведение. 2009. № 4. С. 91–93.
3. Б'ялик В. Д. Роль лексичного квантора у відтворенні мовної картини світу при перекладі. *Вісник Сумського державного університету*. Сер. Філологічні науки. 2004. №3 (62). С. 79–85.
4. Белоусова Е. А. Оказиональное слово в произведениях современной научной фантастики: *Автореф. дис. канд. филолог. наук*: 10.02.01. Майкоп, 2001. 20 с.
5. Беренкова В. М. Жанр фэнтези как объект лингвистического исследования. *Вестник Адыгейского государственного университета*. Сер. «Филология и искусствоведение». 2009. С. 34–47.
6. Божко Е. М. Анализ приемов передачи квазиреалий в переводе на русский язык романа Дж. Р. Р. Толкина «Властелин Колец», выполненном А. А. Грузберггом. *Вестник Челябинского государственного педагогического университета*. 2010. №1. С. 238–248.
7. Бурбак О. Ф. Реалія та способи визначення її лінгвістичного статусу. *Іноземна філологія*. 1985. №4. С. 68–69.
8. Вайсбурд М. Л. Реалии как элемент страноведения. *Русский язык за рубежом*. 1972. № 3. С. 98–100.
9. Великий англо-російський словник, сост. В. К.Мюллер. М. : Цитадель-Трейд: ЛАДА: ріноліт КЛАСИК, 2005. 832 с.

- 10.Верещагин Е. М., Костомаров В. Г. Язык и культура. Москва : Индрик, 2005. 1038 с.
- 11.Викичтение. Фантастика. Общий курс: веб-сайт. URL: <https://public.wikireading.ru/81492> (дата звернення: 08.11.2019).
- 12.Виноградов В. С. Лексические вопросы перевода художественной прозы. Москва : Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. 156 с.
- 13.Виноградов В.С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). М.: Издательство института общего среднего образования РАО, 2001, 224 с.
- 14.Виноходов Д. О. Гоблины. Орки. Статьи для энциклопедии «Арды-на-Куличках» (авторская редакция). URL: <http://www.nto-ttt.ru/dv/goblins.shtml> (дата звернення: 22.10.2020).
- 15.Влахов С., Флорін С. Непереводимое в переводе. Москва : Международные отношения, 1986. 416 с.
- 16.Влахов С., Флорін С. Непереводимое в переводе (реалии). Мастерство перевода. Москва, 1970. С. 433-454.
- 17.Гак В. Г. Теория и практика перевода. Французский язык. М.: Интердиалект, 2003. 455 с.
- 18.Гаков В. Володар сердець: нарис про Толкіна і його світі. Вступ. стаття. Дж.Р.Р.Толкін «Хоббіт, або туди і назад» / Пер. з англ. Л.Яхніна. М. : ОЛМА-ПРЕСС Освіта, 2003. 288 с
19. Гарбовский Н. К. Теория перевода: Учебник / Н. К. Гарбовский. М.: Изд-во МГУ, 2004. – 544 с
- 20.Гудий К. А. От оригинала к переводу: проблема взаимодействия автора и переводчика. *Филология и лингвистика в современном обществе: материалы междунар. науч. конф.* (Москва, май 2012). М.: Ваш полиграфический партнер, 2012. С. 99–103.

- 21.Зарівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів укр. прози). Львів, 1989. 108 с.
- 22.Зорівчак Р. П. Реалія в художньому мовленні; перекладознавчий аспект. *Іноземна філологія*. Львів, 1994. С. 106-107.
- 23.Карпентер Х. Дж. Р. Р. Толкін. Біографія. Москва : ЕКСМО-Прес, 2002. 432 с.
- 24.Киселева И. А. Особенности перевода литературы жанра фэнтези. *Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия 9, Филология. Востоковедение. Журналистика*, 2007. № 1 (2). С. 55–58.
- 25.Ковалик Ю.Н. «Фантастическая реальность»: опыт лингвистического похода. *Тезисы докл.и со-общ. всесоюзн. науч. конф.-семинара, посвящ. тв-ву И.А. Ефремова и проблемам научной фантастики*. Николаев: Изд-во Никол. пед. ин-та, 1988. С. 121–123.
- 26.Комиссаров В. Н. Современное переводоведение : учеб. пособ. Москва : ЭТС, 2002. 424 с.
- 27.Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). Москва : Высш. шк., 1990. С. 23-24.
- 28.Королькова С.А. Особенности перевода жанра фэнтези: передача пространственно-временных отношений (на материале романа «артур и минипуты» Л. Бессона). *Ното Loquens [Текст]: (Вопросы лингвистики и транслятологии): сб.ст. Вып.б. Федер. гос. бюджет. образоват. учреждение высш. проф. образования «Волгогр. гос. ун-т»*, Каф. теории и практики перевода. Волгоград: Изд-во ВолГУ, 2013. С.9 – 19.
- 29.Костикова О. І. Антропоніми в перекладі. *Міжкультурна комунікація. Типологія мов. Теорія перекладу* : Матеріали II Міжнар. наук. конф. Москва - Казань: МГУ КДУ, 2004. С. 150–155.

30. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих закладів освіти. Київ : Видавничий центр «Академія», 2006. 463 с.
31. Крупнов В. Н. В творческой лаборатории переводчика. М.: Международные отношения, 1976. – 192 с.
32. Кретов А. А. Лингвистическая теория реалии. *Вестник ВГУ. Серия: Лингвистика и межкультурная коммуникация*. 2013. № 1. С. 7–13.
33. Латышев Л. К. Курс перевода : (Эквивалентность перевода и способы ее достижения). М.: Междунар. отношения, 1981. 247 с.
34. Латышев Л. К. Технология перевода. М.: НВИТезаурус, 2000. 278 с.
35. Левицкая Т. Р., Фитерман А. М. Проблемы перевода. Москва : Международные отношения, 1976. С. 148-150.
36. Литвин Ф. А. Многозначность слова в языке и речи. Москва : Высшая школа, 1984. 41 с.
37. Мкртчян Т. Ю. Структурные особенности авторских топонимов в цикле эпических фэнтезироманов Дж. Р. Р. Мартина «Песнь льда и пламени». *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. Тамбов : Грамота, 2016. № 10(64): в 3-х ч. Ч. 3. С. 127–129. URL: http://scjournal.ru/articles/issn_1997-2911_2016_10-3_35.pdf
38. Мисник М. Ф. Некоторые лингвистические особенности произведений жанра фэнтези. *Вопросы теории текста, лингвостилистики и интертекстуальности*: Вестник ИГЛУ. Сер. Лингвистика. Иркутск : ИГЛУ, 2004. Вып. 2. С. 102–113.
39. Михайлова В. Н., Гурьянова Е. И. О структурных характеристиках реалий. Калинин, 1988. 116 с.
40. Мороз А. А. Реалія як об'єкт лінгвістичного дослідження. Бердянськ, 1999. 104 с.

- 41.Новикова Н. С., Черемшина Н. В. Многомирие в реалии и общая типология языковых картин мира. *Филологические Науки*, 2000. С. 52-53.
- 42.Новичков А. А. Авторские топонимы в романах фэнтези. *Альманах современной науки и образования*. Тамбов : Грамота, 2009. 182 с.
- 43.Павлова Е. К. Языковая преемственность в процессе эвфемизации политич. реалий США. *Вестник Московского Университета*. 2000. С. 19.
- 44.Попов М. Бестиарій. Демони. URL: <http://www.mirf.ru/Articles/art421.htm> (дата звернення: 12.11.2020)
- 45.Прокопьева М. А., Свицова А. А., Рублева О. С. Особенности перевода произведений жанра фантастики. *Научно-методический электронный журнал «Концепт»*. 2017. № 9 (сентябрь). С. 163–169. URL: <http://e-koncept.ru/2017/175005.htm>.
- 46.Раренко М. Б. Основные понятия переводоведения. Терминологический словарь-справочник. М.: ИНИОН РАН, 2010. 260 с.
- 47.Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі. Харків : Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна. 2012. 376 с.
- 48.Роллестон Т. Міфи, легенди і перекази кельтів. URL: <http://www.mifologija.ru/kelt/kelt.shtml> (дата звернення: 23.11.2020).
- 49.Россельс Вл. Перевод и национальное своеобразие подлинника. *Вопросы художественного перевода*. Москва : Советский писатель, 1955. 169 с.

50. Россельс Вл. Перевод и национальное своеобразие подлинника. В сборнике «Вопросы художественного перевода». Москва : Советский писатель, 1955. 169 с.
51. Словник лінгвістичних термінів, сост. Т. В. Жеребіло. URL: http://lingvis-tics_dictionary.academic.ru/ (дата звернення: 03.10.2013)
52. Соболев Л. Н. О переводе образа образом. *Вопросы художественного перевода*. Москва, 1955. 290 с.
53. Соболев Л. Н. О переводе образа образом. В сборнике «Вопросы художественного перевода». Москва : Советский писатель, 1955. С. 270-290.
54. Соболев Л. Н. О переводе образа образом. Вопросы художественного перевода. Москва, 1955. 169 с.
55. Суперанская А. В. Принципы передачи безэквивалентной лексики. Великобритания, лингвострановедческий словарь. Москва, 1978. С. 468-476.
56. Супрун А. Е. Экзотическая лексика. *Научные доклады высшей школы. Филологические науки*. Москва. 1958. № 2. С. 51-54.
57. Толкієн Дж. Р. Р. Хоббіт, або Туди і назад / пер. з англ. К. Королева. Москва : АСТ, 2004. 384 с.
58. Толкієн Дж. Р. Р. Хоббіт, або Туди і назад / пер. з англ. Л. Яхніна. Москва : ОЛМА-ПРЕСС Освіта, 2003. 416 с.
59. Толкієн Дж. Р. Р. Хоббіт, або Туди і назад. Володар Кілець / пер. з англ. Н. Рахмановой (Хоббіт) Н. Грігорьевой, В. Грушецкого (Володар Кілець). Санкт-Петербург : Азбука-классика, 2005. 1104 с.
60. Томахин Г. Д. Реалии-американизмы. Пособие по страноведению : учеб. пособ. для ин-тов и фак. иностр. яз. Москва : Высшая школа, 1988. 239 с.

61. Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы) : учеб. пособие. Изд. 5-е. Санкт-Петербург : Филологический факультет СПбГУ; Москва : ООО «Издательский Дом «ФИЛОЛОГИЯ ТРИ», 2002. 416 с.
62. Федоров А. . Введение в теорию перевода. Москва : Изд-во на иностр. яз., 1958. 182 с.
63. Шахова К. А., Баканов А. Г. Заметки о переводе слов-реалий. Теорія і практика перекладу. Київ, 1979. С. 94-95.
64. Швейцер А. Д. Перевод и лингвистика. Москва : Воениздат, 1973. С. 250-251.
65. Ширяев Е. Н. Описательный перевод среди других приемов передачи безэквивалентной лексики. Горький, 1989. С. 63.
66. Якимчук А. П. Лінгвокультурна комунікація як випробовування для перекладача. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/2023/1/17.pdf> (дата звернення: 05.12.2020)
67. Case Study. «The Children of Hurin» Story Analysis. URL: <https://acasestudy.com/the-children-of-hurin-story-analysis/>
68. Fantasy book review. The Children of Hurin by JRR Tolkien: веб-сайт. URL: <https://www.fantasybookreview.co.uk/JRR-Tolkien/The-Children-Of-Hurin.html> (дата звернення: 20.11.2020)
69. The Guardian The Children of Húrin by JRR Tolkien – review: веб-сайт. URL: <https://www.theguardian.com/books/2007/apr/28/jrrtolkien.fiction> (дата звернення: 20.11.2020)
70. Tolkien J. R. R. Guide to the Names in «The Lord of the Rings». J. R. R. Tolkien. Ed. С. Tolkien: веб-сайт. URL: <http://ce.sharif.edu/~safarnejad/files/books/jrr6.pdf> (дата звернення: 21.11.2020)

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

71. Джон Роналд Руел Толкін. Діти Гуріна: веб-сайт. URL:
<https://www.rulit.me/books/skazannya-pro-ditej-gurina-read-201864-1.html>
- 72.J. R. R. Tolkien. The Children of Hurin: веб-сайт. URL:
<https://thefreenovelsread.com/the-children-of-hurin/-chapter-1-128605>